

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BİR İHTİYAÇ OLARAK KILAVUZ KİTAPLAR VE DERS PLANI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Bayram ERDEN¹, ATILLA DİLEKÇİ²

1 Dr., 50.Yıl İzzet Baysal Ortaokulu, bayramerden14@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4238-8870.

2 Dr., Bolu İl Millî Eğitim Müdürlüğü, dilekciatilla@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5393-9570.

Geliş Tarihi: 15.07.2020 **Kabul Tarihi:** 09.01.2021 **DOI:** 10.37669/milliegitim.770002

Öz: Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitapları ve ders planlarına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bunun için 200 Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin içerik analizi yapılmıştır. Öğretmenlerin görüşme formları; önceki yıllarda öğretmen kılavuz kitabından etkin bir şekilde yararlanma durumları, öğretmen kılavuz kitabının gerekliliği, öğretmen kılavuz kitabında neler olması gerektiği, ders planı hazırlayıp hazırlamadıkları ve kılavuz kitabını mı yoksa ders planını mı tercih ettikleri üzerine beş boyutta incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Türkçe öğretmenlerinin, öğretmen kılavuz kitaplarını dersin daha verimli geçmesi için bir ihtiyaç olarak gördüğü, yasal bir zorunluluk olmasına karşın azımsanmayacak bir bölümünün ders planı yapmadığı, yapanların ise istenen düzeyde ders planından yararlanmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulgularından hareketle öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırıldığı bir ortamda ana dil eğitimine rehberlik yapacak, programın hedeflediği bilgi, beceri ve yetkinliklere ulaşmada öğretmene yol gösterecek kılavuz kaynak sıkıntısı yaşandığı ve mevcut uygulamanın devam etmesi hâlinde Türkçe dersi için, etkin ders planları hazırlama ve uygulamalarına dönük rehberlik ve denetim faaliyetlerine ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen kılavuz kitabı, ders planı, öğretmen görüşleri, Türkçe dersi

GUIDEBOOKS AND LESSON PLANS AS A NEED IN TURKISH LANGUAGE TEACHING

Abstract:

The aim of this research is to reveal the opinions of Turkish teachers about Turkish Lesson teacher guide books and lesson plans. For this purpose, the opinions of 200 Turkish teachers were taken. Content analysis of interviews with Turkish Teachers were done. The interview forms of the teachers were examined in five dimensions, how they used the teacher guide book effectively, the necessity of the teacher guide book, what should be in the teacher guide book, whether they prepared the lesson plan and whether they preferred the guide book or the lesson plan. According to the findings obtained as a result of the research, Turkish teachers see teacher guidebooks as a need to make the lesson more efficient. Although there is a legal requirement, most teachers do not plan their lessons. As a result, that those who made lesson plans could not benefit from the lesson plan at the desired level. In this context, it was observed that there is a shortage of guide resources to guide the mother tongue education in an environment where teacher guide books are removed, and to guide the teacher in reaching the information, skills and competencies targeted by the program. If current practice continues, guidance and supervision activities are needed for Turkish teachers to prepare and apply to their lessons.

Keywords: teacher guide book, lesson plan, teacher opinions, Turkish lesson

Giriş

Eğitim, insan ve toplumun hem öznesi hem de nesnesi durumundadır. Eğitim, toplum ve insan ilişkileri döngüsel bir gelişim içerisinde birbirlerini sürekli etkilemektedir. Toplum ve insan; eğitim sayesinde kültür, bilim, sanat ve daha birçok alanda gelişmektedir. Burada özne rolüne soyunan eğitim, nitelikli insan ve toplumların oluşumunda en temel itici güçtür. Medeni toplumlar, hayatın gelişimsel bir süreç olduğundan hareketle giriştikleri eğitim faaliyetleri sonucunda elde ettikleri yeni kazanımları daha iyi bir eğitim için kullanabilmektedir. Bu sayede eğitim sistemleri çağın şartlarına göre yeniden düzenlenmektedir. İnsan ve toplum için hem maddi hem de manevi öneme sahip olan eğitim faaliyetlerini, gelişi güzellikten kurtarmanın ve onu toplumsal dönüşümlerde işlevsel bir güç hâline getirmenin yolu eğitime bilimsel bir bakış açısıyla bakmakla mümkün olabilir. Bu kapsamda eğitimi programlama girişimlerinin temelinde eğitimcilerin cevaplaması gereken temel sorular şu şekilde sıralanabilir: Eğitim kurumunun ulaşmak istediği hedefler neler olmalıdır? Hedeflere

ulaşmada faydalı olabilecek öğrenme durumları nasıl seçilebilir? Etkili bir öğretim için öğrenme durumları nasıl organize edilebilir? Öğrenme durumlarının etkililiği nasıl değerlendirilebilir? Okul veya üniversite çalışanları eğitim programları oluşturmada nasıl görev alabilir? (Tyler, 2014). Bu sorulara cevap arayışı hiç bitmeyen bir döngü içerisinde devam eder.

Eğitimin planlı ve programlı olarak yürütülmesi, kısa sürede doğru sonuçlar elde edebilmenin temel koşulu olduğu söylenebilir. Eğitim ortamlarında dersin hedeflerine ulaşabilmenin ilk adımı planlı öğretim sürecidir. Eğitimde planlama, eğitim etkinliklerinin en rasyonel ve düzenli şekilde bir araya getirilmesidir. 40-45 dakikalık bir derste neler yapılması gerektiğini önceden senaryolaştırmanın dersin verimli geçmesi için önemli bir adım olduğu söylenebilir. Öğretmen açısından öğrenme yaşantısı önceden planlandığı için neyin, nasıl öğretileceği, hangi kazanımların ön plana çıkarılacağı, bunu yaparken hangi yöntem-teknik ve araç-gerecin kullanılacağı, dersin başarısının nasıl değerlendirileceği bilinmektedir. Böylece öğretmen, neyi, nasıl öğreteceğini bilmekte ve kendinden daha emin bir şekilde ders sürecine rehberlik etmekte, dersi daha iyi planlayarak zamanı verimli kullanabilmektedir (Demirel, 2010; MEB, 2003).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2003 yılında çıkarmış olduğu “Eğitim ve Öğretim Çalışmalarının Planlı Yürütülmesine İlişkin Yönerge” ile planlı eğitim ve öğretimin önemi, gerekliliği, yararı ve ilkeleri vurgulanmıştır. İlgili yönergenin 6. maddesinde plan yapmanın gerekliliği şu sözlerle ifade edilmiştir: “Eğitim-öğretim kurumlarında eğitim etkinliklerine ve derslere hazırlıklı girmek yasal yönden zorunlu, eğitsel yönden gereklidir. Eğitim ve öğretim planlı, programlı olarak yapılan geliştirici bir çalışmadır. Eğitim-öğretimin etkin, verimli olabilmesi planlamaya gereken önemin verilmesi ve öğretmenlerin sınıflarına hazırlıklı girmeleri ile olanaklıdır.” Ancak öğretmen, eğitim yaşantıları aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen hedefleri açıkça anlamadığı, hedeflere ulaşmak için kullanılacak öğrenme yaşantılarına aşına olmadığı ve ders etkinliklerini aktif şekilde kılavuzlayamadığı sürece plan ve programın dersin amaçlarına ulaşmada etkili bir araç olamayacağı söylenebilir (Ertürk, 2013; Tyler, 2014).

Türkiye’de 2005-2006 eğitim öğretim yılı ile başlayan program değişikliklerinde öğretmen kılavuz kitabı uygulaması yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda birçok derse ait öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders ve çalışma kitapları birbirine uyumlu hazırlanıp kullanılmaya başlanmıştır. MEB, 2003 yılında yayınlanan 2351 sayılı yönergede düzenleme yaparak (2005/2575) Ders Planı başlıklı 12. maddede bazı değişikliklerde bulunmuştur. İlgili düzenlemeye göre: “Öğretmen kılavuz kitabı bulunan derslerde, kılavuz kitap, ders planı yerine kullanılabilir. Öğretmen ihtiyaç duyması hâlinde, okulun şartlarına göre kılavuz kitaplarda yer alan planların dışında da öğretim programına uygun ders planı hazırlanıp uygulayabilmektedir.”

MEB (2012), öğretmen kılavuz kitaplarında; ders kazanım/hedeflerine, öğretim etkinlikleri ile ilgili zaman çizelgesine ve konunun işleniş planına, öğretmenin ders

öncesi yapacağı hazırlıklara, ders araç-gereçleri ile birlikte öğretim yöntem ve tekniklerinin nasıl uygulanması gerektiğine yer vermiştir. Ayrıca; öğretmen kılavuz kitaplarında, ders kazanımlarına uygun olarak öğrencinin ilgisini çekecek bilgilendirmelere, ilgili sorulara, ders kitabında yer alan ve açıklama gerektiren şema, şekil, çizelge ve benzeri yardımcı unsurlara, öğrencileri araştırmaya yönelik proje, ödev ve benzeri örnek etkinliklere yer verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Diğer ülkelerin dil öğretim programları incelendiğinde isimleri öğretmen kılavuz kitapları olarak nitelendirilmese de dil öğretiminde öğretmenlere rehberlik yapabilecek yönerge ve içerik paylaşımlarından söz edilebilir. Örneğin Avustralya'da hem dil öğretimine dönük hem de diğer disiplin alanlarını kapsayan öğrenme alanlarını, programların öncelediği beceri alanlarını, çalışma örneklerini, tümel değerlendirme paylaşımlarını içeren bilgi ve açıklamalara ulaşılabilmektedir. Yine esnek ve çekirdek eğitim program yapısını temele alan Finlandiya'da (Ripley, 2013) öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenler tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı ifade edilebilir (Hemmi, Krzywacki ve Koljonen, 2018). İngiltere'deki ulusal müfredat incelendiğinde İngilizce eğitim programına dönük olarak dört dil becerisinin öğretimini temele alan bilgi ve rehberlik çalışmalarının varlığından söz edilebilir. Amerika'da ise öğrencilerin dört temel dil becerisini kazanmalarına dönük olarak geliştirilmiş öğretimsel içeriklerle öğretmenlerin desteklendiği söylenebilir.

2005-2018 yılları arasında ülkemizde uzunca bir zaman ilköğretim (ilk-ortaokul) ve liselerde görev yapan öğretmenler derslerinde kılavuz kitaplardan yararlanmışlardır. Öğretmenler; kılavuz kitapların hedefleri belirtme, diğer derslerle ve günlük hayatla ilişki kurma, öğrencileri araştırmaya yöneltme (Genç, Güner ve Güner; 2014), dersi planlama, ders hazırlığı yapma, ders hâkimiyetini sağlama (Süğümlü, Mutlu ve Çinpolat, 2019), ders kitabını doğru ve etkili kullanma, öğrenciye süreç içerisinde rehberlik etme (Göçer ve Aktürk, 2015), öğretim etkinliklerini uygulama değerlendirme ve geliştirme (Ayvacı ve Er-Nas, 2009) açısından olumlu katkılarından söz etmektedirler. Öğretmenler, bu görüşlerinin yanında kılavuz kitapların öğretmenlerin yaratıcılığını sınırladığı (Göçer, 2011) kolaycılığa alıştırdığı (Süğümlü, Mutlu ve Çinpolat, 2019) yönünde bazı olumsuz görüşlere de sahiptir. Bu tartışmalar sürerken 2018-2019 eğitim-öğretim yılı ile birlikte ilkokul, ortaokul ve lisede yeni öğretim programları ile birlikte öğretmen kılavuz kitapları kaldırılmıştır.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde (2018), iyi yetişmiş öğretmenler için çerçeve programın yeterli olacağından söz edilmiştir. Buradan hareketle ileriye dönük program hazırlıklarında esnek bir programlama yaklaşımının temele alınabileceği ve öğretmen kılavuz kitabı gibi bir uygulamanın şu an için gündemde olmadığı söylenebilir. Ancak Türkçe dersinin dil sanatları olarak adlandırılan dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi dört temel dil becerisine odaklanması, ayrıca dilin yapısal kurallarının bu becerilerle birlikte verilmesinin gerekliliği dikkate alındığında öğretmenlerin Türkçe derslerinde rehber kaynaklara ihtiyaç duyabileceği düşünülebilir. Türkçe derslerin-

de anlama ve anlatma becerileri temelinde üst düzey bilişsel, duyuşsal ve devinişsel beceri alanlarının gelişimi öncelenmektedir (MEB, 2006, 2009, 2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP, 2019; 8); dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, bireyin kişisel ve sosyal gelişimiyle mesleki donanımının oluşmasında ön şart olarak görmektedir. Vygotsky'e (2018) göre dil ve düşünce arasında derin ve karmaşık bir ilişki vardır. Sosyal ve bilişsel alanda bireyin gelişim sürecinin en temel aracı olan dil becerilerinin öğretimi ayrı bir dikkat ve önem gerekmektedir. Birbirleriyle iç içe olan ancak farklı beceri ve yetkinlik özellikleri gösteren dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanlarının bütünsel öğretimi sırasında Türkçe öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir.

Türkçe derslerinde öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırılması sonrasında öğretmenlerin ders planı yapması yasal yönden bir zorunluluk hâline gelmiştir (MEB, 2003). On yılı aşkın süredir, öğretmen kılavuz kitabıyla derse hazırlık yapan öğretmenlerin önemli bir kısmı için bu durum yeni bir uygulama anlamına gelmektedir. Türkçe öğretmenlerinin derslerini daha verimli geçirmek için ders planı yapıp yapmadıkları tam olarak bilinmemektedir. Mevcut çalışmalar Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarının etkinliklerine (Kılıç, Baki ve Bayram; 2014), stratejilerine (Baş, Turhan ve Karaca, 2017), işlevselliğine (Göçer, 2011) ve kullanıma durumlarına (Süğümlü, Mutlu ve Çinpolat, 2019) yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaların önemli bir kısmı öğretmen kılavuz kitabı yürürlükteyken gerçekleştirilmiştir. Ayrıca alanyazını taramasında Türkçe eğitiminde ders planı hazırlama ve uygulama durumlarına ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda yukarıda özetlenmeye çalışılan olgusal durum dikkate alındığında Türkçe dersi için bir ihtiyaç olarak öğretmen kılavuz kitabını ve ders planlarını öğretmen görüşleri bağlamında inceleyen bir araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonucunda Türkçe eğitiminde plan yapma ya da kılavuz kitaplara duyulan ihtiyaç konusunda sürecin tasarımcısı olan öğretmenlerden bilgi almak başta alanyazını olmak üzere MEB'in alacağı kararlara da katkı sağlayabilir. Daha önemlisi araştırma sonuçları, Türkçe dersinin planlanması ve eğitim senaryolarının oluşturulmasına ilişkin öğretmenler arasında farkındalığı belirginleştirebilir. Ayrıca öğretmenlerin dersi planlama, uygulama ve değerlendirme konusundaki yeterliliklerini konu alan hizmet içi eğitim faaliyetlerine yön vermesi bakımından da önemli katkılar sağlayabilir.

Araştırmanın Amacı

Öğretmenlerin dersi planlamada kılavuz kitapları mı yoksa ders planını mı tercih ettikleri ve bunların öğretmenler tarafından olumlu ve olumsuz yönlerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki tercih ve değerlendirmelerine göre kılavuz kitapların tekrardan uygulamaya konması ya da ders planı hazırlamada öğretmenlerin yetkinliklerinin artırılması konusunda yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Türkçe öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitapları ve ders planlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

1. Türkçe öğretmenlerinin önceki yıllarda kılavuz kitabından etkin bir şekilde yararlanma durumları nedir?
2. Türkçe öğretmenleri öğretmen kılavuz kitabının gerekliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Türkçe öğretmenlerine göre öğretmen kılavuz kitabında neler olmalıdır?
4. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi öğretiminde ders planı hazırlama durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Türkçe öğretmenleri, Türkçe dersinin daha verimli olması için öğretmen kılavuz kitabını mı yoksa ders planını mı tercih eder?

Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu çalışma karma yöntem araştırmalarından yakınsayan paralel desene göre yürütülmüştür. Bu yaklaşımda, bir araştırmacı hem nicel hem de nitel verileri toplar, bunları ayrı ayrı analiz eder ve ardından bulguların birbirini doğrulayıp doğrulamadığını görmek için sonuçları karşılaştırır. Bu yaklaşımın temel varsayımı, hem nitel hem de nicel verilerin farklı bilgi türleri sağlamasıdır (Creswell ve Creswell 2018). Araştırmanın nicel bölümde tarama, nitel bölümde ise durum çalışması yöntemi kullanılmıştır.

Tarama çalışmalarında bir grubun belirli özellikleri hakkında veriler toplanarak ilgili değişkenler arasında farkın olup olmadığına bakılabilir (Karasar, 2012). Araştırmada öğretmenlerin kılavuz kitaplara ve ders planlarına ilişkin algıları ortaya konulmuş ve bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak var olan durum olduğu gibi incelenmiştir.

Durum çalışmaları, bireylerin deneyimlerine dayanarak bağlama göre algılarını ve bunların altında yatan sebepleri derinlemesine sorgulamayı sağlar (Gillham, 2000). Bu yönüyle durum çalışmaları, olayları ya da olguları anlamaya ve açıklamaya dönük çabalar temelinde gelecekte uygulanacak politikalara, süreçlere ya da araştırmalara doğrudan yön verme özelliği de taşırlar (Merriam, 1990). Araştırma, Türkçe öğretmenlerinin kılavuz kitap ve ders planı ile ilgili görüşlerinin ortaya konması üzerine yapılandırılmıştır. Bu araştırma süreci Yıldırım ve Şimşek'in (2013) sistematik durum çalışması modeline göre; araştırma sorularının geliştirilmesi, araştırma alt sorularının geliştirilmesi, analiz biriminin belirlenmesi, çalışılacak durumun belirlenmesi, araştırma katılımcılarının belirlenmesi, verilerin toplanarak alt problemlerle ilişkilendirilmesi, verilerin analizi, yorumlanması ve durumun raporlaştırılması izlencesine göre yürütülmüştür.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında resmi ortaokullarda görev yapan 200 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde, araştırma konusu, ilgili birinci kişilerle yürütülür. Bunun için araştırmanın çalışma grubu, ortaokul 5-8. sınıflarda Türkçe öğretmenliği yapan ve kılavuz kitap kullanım deneyimi olanlardan belirlenmiştir. Öğretmenlere ait bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Türkçe Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler

Kişisel Bilgiler	f	%	
Cinsiyet	Kadın	120	60
	Erkek	80	40
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	27	13
	6-10 yıl	59	30
	11-15 yıl	64	32
	16-20 yıl	33	16
	21 yıl ve üzeri	17	9

Araştırma katılımcısı Türkçe öğretmenlerinin 120’si kadın, 80’i erkektir. Mesleki hizmet yılı olarak öğretmenlerin 27’si 0-5 yıl, 59’u 6-10 yıl, 64’ü 11-15 yıl, 33’ü 16-20 yıl ve 17’si 21 yıl ve üzeri tecrübeye sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın yöntem ve desenine uygun olarak nicel veri toplama tekniklerinden anket; nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu araştırma tasarımında temel fikir, aynı veya paralel değişkenleri, yapıları kullanarak her iki veri formunu da toplamaktır (Creswell ve Creswell 2018).

Araştırmada kullanılan nicel ölçme aracı araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formudur. Bu anket ile öğretmene ait demografik özellikler (cinsiyet, mesleki kıdem) ve kılavuz kitap kullanımları, kılavuz kitabın gerekliliği; ders planlama yeterlikleri, ders planı hazırlama ile ilişkili olabilecek değişkenler hakkında bilgiler toplanmıştır. Anket maddelerinin oluşturulmasında alanyazın taranmış ilgili çalışmalardan yararlanılmıştır. Bunun sonucunda alanında iki uzman tarafından kılavuz kitap ve ders planıyla ilgili yedi soruluk anket hazırlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, olgu ile ilgili veri elde etmek için görüşmede kullanılan sorular katılımcılara yönlendirilir. Bunun için alanında iki uzman tarafından kılavuz kitap ve ders planıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerini ortaya koya-

bilecekleri 1 açık uçlu soru hazırlanmıştır. Bu soru anket maddeleriyle ilişkili olarak oluşturulmuş, anketteki maddelere verilen cevapların derinlemesine yorumlanmasını sağlamıştır.

Örneklemdaki öğretmenlere ulaşım ve zaman planlaması ile ilgili oluşan ihtiyaçtan dolayı anket ve görüşme formu elektronik ortamda ulaştırılmış ve cevapları alınmıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada 200 öğretmenden toplanan nicel veriler betimsel istatistiklerden yararlanılarak analiz edilmiştir. Bu amaçla frekans ve yüzde analizleri kullanılarak tablolar oluşturulmuş, bu dağılımlar üzerinden yorumlar yapılmıştır.

Görüşme formundan elde edilen nitel veriler içerik analizine göre çözümlenmiştir. Kılavuz kitapların gerekli olup olmadığına yönelik 130 öğretmen görüşme formuna cevap vermiştir. İncelenen bu öğretmen görüşleri temalara ve alt temalara ayrılarak sınıflandırılmıştır. Veriler, ilgili kategoriler altında kodlanmış ve yorumlanmıştır. Böylelikle öğretmenlerin ortaya koyduğu görüşlere göre öğretmenlerin dersi planlama ve öğretim sürecinde kılavuz kitap ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma modelinde temele alınan yakınsayan paralel karma desen ilkeleri dikkate alınarak nicel ve nitel veriler birleştirilerek analiz edilmiştir. Buna göre veriler; önceki yıllarda öğretmen kılavuz kitabından etkin bir şekilde yararlanma durumları, öğretmen kılavuz kitabının gerekliliği, öğretmen kılavuz kitabında neler olması gerektiği, ders planı hazırlayıp hazırlamadıkları ve kılavuz kitabını mı yoksa ders planını mı tercih ettiklerine ilişkin olarak beş problem başlığında incelenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Anketin geliştirilmesi sürecinde kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla 3 ölçme ve değerlendirme uzmanı, 3 eğitim programları alan uzmanı ve 3 dil uzmanından görüş alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonrasında ilgili düzeltmeler yapılmış ve ankete son hâli verilmiştir.

Nitel bir araştırmada geçerliğin en önemli ölçütü; verilerin detaylı bir şekilde raporlanması ve araştırmacının sonuca nasıl ulaştığını açıklamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmacının her adımı en ince ayrıntısına kadar planlanmış ve elde edilen veriler detaylı bir şekilde raporlaştırılmıştır.

Araştırma verilerinin güvenirliliği için araştırmacılar birbirinden bağımsız olarak görüşme formlarını değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda iki araştırmacının ayrı ayrı olarak ulaştığı kodlar ve kodlara ilişkin kategoriler karşılaştırılmış olup karşılaştırma sonrasında elde edilen kodlayıcılar arası uyum yüzdesi .95 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik aralığı için referans alınan formül: "Güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı" işlemi olmuştur (Miles ve Huberman, 1994). Görüş ayrılığı olan veriler araştırmacılar tarafından tekrar birlikte değerlendirmiş ve görüş birliğine varılmıştır.

Bulgular

1. Alt Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin önceki yıllarda öğretmen kılavuz kitabını kullanma durumları hakkındaki görüşlerinin içerik analizinden elde edilen verilerden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin kılavuz kitabı kullanma durumları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kılavuz Kitap Kullanma Durumları

Kılavuz kitap kullanma durumları	f	%
Evet	145	72,5
Kısmen	47	23,5
Hayır	8	4

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 145’i kılavuz kitapları etkin kullandıklarını, 47’si kısmen kullandıklarını ifade ederken 8’i kılavuz kitapları kullanmadığını belirtmiştir.

2. Alt Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabının gerekli olup olmadığı hakkındaki görüşlerinin içerik analizinden elde edilen verilerden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin kılavuz kitapların gerekliliği üzerine görüşleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Kılavuz Kitapların Gerekliliği

Kılavuz kitapların gerekliliği	f	%
Evet	147	73,5
Kısmen	42	21
Hayır	11	5,5

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 147’si kılavuz kitapların gerekli olduğunu, 42’si kısmen gerekli olduğunu ifade ederken 11’i kılavuz kitapların gerekli olmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 130’u kılavuz kitapların gerekli olup olmadığına yönelik ortaya koyduğu nedenlerin içerik analizinden elde edilen verilerden yararlanmışlardır. Öğretmenlerin kılavuz kitapların gerekliliği-gerekli olmadığı üzerine nedenler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Kılavuz Kitapların Gerekliliği

Tema	Alt tema	Kodlar	f	N	%
1. Kılavuz kitap gereklidir	1. Öğretmene kolaylık sağlama	1. Ders planlamayı kolaylaştırma	40	130	30,76
		2. İş yükünü azaltma.	19	130	14,61
		3. Tasarruf sağlama	10	130	7,69
	2. Öğretmene rehberlik etmesi	4. Yol gösterici	32	130	24,61
		5. Yardımcı kaynak.	12	130	9,23
		6. Bilgiyi ne kadar sunacağımızı belirtiyor.	8	130	6,15
		7. Öğretim etkinliklerinde alternatif sunma	7	130	5,38
	3. Öğretimde birlik sağlama	8. Öğretimde birlik sağlama.	14	130	10,76
	4. Programla ilişki kurması	9. Programla-kazanımlarla ilişki kurma.	8	130	6,15
	5. Öğretmene güven vermesi	10. Öğretim sürecinde güven verme.	5	130	3,84
2. Kılavuz kitap gereksizdir	6. Atalete yönelmesi	11. Hazırlığa alıştırma.	3	130	2,3
	7. Mesleki yeterlilik	12. Öğretmen yeterliliği.	2	130	1,53
	8. Öğretmeni sınırlandırması	13. Öğretmeni sınırlandırma.	2	130	1,53
	9. Ders planının etkililiği	14. Günlük planın niteliği artırması.	2	130	1,53
	10. Öğretim sürecine uyumsuz olması	15. Gereksiz ayrıntılar içerme.	1	130	0,76
		16. Öğrenci farklılığının dikkate alınmaması.	1	130	0,76

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin kılavuz kitapların gerekli olup olmadığına yönelik görüşleri 2 ana tema ve 10 alt temada toplanmıştır. 2 ana temanın öğretmen kılavuz kitapların, gerekli ve gereksiz olduğu şeklinde ifade edilebileceği görülmektedir.

Kılavuz kitap gereklidir: Uygulamaya katılan öğretmenlerden 118'i; kılavuz kitapların öğretmene kolaylık sağladığı, öğretmene rehberlik ettiği, öğretim programıyla

ilişki kurduğu, öğretmene güven verdiğini ve öğretimde birlik sağladığını vurgulamıştır.

Öğretmene kolaylık sağlaması: Uygulamaya katılan 69 öğretmen, “Günlük plan hazırlamak zorunda kalmıyoruz. Öğretmenliğin en sıkıcı ve zor olan tarafı evrak hazırlamak. Birçok evrak hazırlıyoruz ve bunlar bizim çok zamanımızı alıyor. Kılavuz kitaplar sayesinde günlük plan yapmıyoruz (K₁₆), Öğretmenin işini kolaylaştırıyor ve zamandan tasarruf sağlıyor (K₂₃), Düzenli ders takibi sağlıyor, kolaylık sağlıyor (K₇₈), Ders planı evrakları bazı konularda kâğıt israfını yok ediyor (K₁₀₁), Öğretmenler için günlük ders planı hazırlamak tamamen angarya ve gereksiz bir iş olduğundan dolayı bu anlamsız ve gereksiz yükten kurtulmak için öğretmen kılavuz kitaplarının gerekli olduğunu düşünüyorum (K₁₂₈)...” ifadeleriyle kılavuz kitapların öğretmene öğretim sürecinde kolaylık sağladığını belirtmiştir.

Öğretmene rehberlik etmesi: Uygulamaya katılan 59 öğretmen, “Derse yardımcı oluyor. Sınırları asmadan bilgileri aktarabiliyoruz. Gereksiz hazırlıklardan kurtarıyor ve her ders öğrencilerden kitap istemek zorunda kalmıyoruz (K₄₄), Derlerde daha planlı olmayı sağlıyor. Özellikle göreve yeni başlayan arkadaşlar için oldukça faydalı (K₃₃), Tüm Türkçe öğretmenleri için ortak bir yol gösterici niteliğindedir (K₁₁₁), Öğretmenlere göre kılavuz kitaplar, “Dersi daha iyi yapılandırıp enerjimi daha verimli hâle getiriyor (K₇), Daha derli toplu ve eğitimde fırsat eşitliğini önceleyen bir yol sunuyor. Etkinliklerin ve planlı ve etkili olmasını sağlıyor (K₁₀₁)...” ifadeleriyle kılavuz kitapların öğretmene öğretim sürecinde rehberlik ettiğini belirtmiştir.

Öğretimde birlik sağlaması: Uygulamaya katılan 14 öğretmen, “Türkiye’de eğitim eş zamanlı olduğu için, bütün öğrenciler aynı sınavlara tabi tutulduğu için kılavuz kitap yardımıyla eş zamanlı öğretim sağlanabilir (K₁₁₉)...” ifadeleriyle kılavuz kitapların öğretimde birlik sağladığını belirtmiştir.

Programla ilişki kurması: Uygulamaya katılan 8 öğretmen, “Etkinliklerin kazanımlarla ilişkisi yazıyor olması önemliydi (K₇₂)...” ifadeleriyle kılavuz kitaplar programla ilişki kurmayı sağladığını belirtmiştir.

Öğretmene güven vermesi: Uygulamaya katılan 5 öğretmen, “Hâlihazırda olması güven verici (K₁₀₄)...” ifadeleriyle kılavuz kitapların varlığı öğretmene derste güven duymasını sağladığını belirtmiştir.

Kılavuz kitap gereksizdir: Uygulamaya katılan 11 öğretmen, “mesleki yeterlilik, ders planı hazırlama, ataletle yönelme, öğretim sürecine uyumsuz olma” gibi nedenlerden dolayı kılavuz kitapların gereksiz olduğunu belirtmiştir.

Atalete yönelme: Uygulamaya katılan 3 öğretmen, “Kişi nesnel bilgileri öznel bir yorumla anlatabiliyorsa öğretmendir. O yüzden öğretmenlik gelişimi için araştırma inceleme önemlidir. Diğer türlü süssü hazırlık ve kendini geliştirememekle sonuçlanır (K₃₂), Bazı öğretmenleri tembelliğe sevk ediyor (K₆₇)...” ifadeleriyle kılavuz kitapların öğretmeni hazırlığa alıştırdığını, bunun da onları ataletle yönettini belirtmiştir.

Mesleki yeterlilik: Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “*Mesleki birikimim süreci yönetmem için yeterli olacaktır (K₃)...*” ifadeleriyle mesleki yeterlilikleriyle ders planı hazırlayabildiklerini; dolayısıyla kılavuz kitaplara gerek olmadığını belirtmiştir.

Öğretmeni sınırlandırması: Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “*Dersi o kadar çok yapılandırıyor ki öğretmenin yaratıcı bir öğretim süreci geliştirmesini engelliyor (K₃₂)...*” ifadeleriyle kılavuz kitaplarının öğretmenin derste yaratıcılığını engellediğini belirtmiştir.

Ders planın etkililiği: Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “*Günlük planı daha kolay hazırlayabiliyordum (K₈)...*” ifadeleriyle ders planlarının kılavuz kitaplara göre öğretimde daha etkili olduğunu belirtmiştir.

Öğretim sürecine uyumsuz olması: Uygulamaya katılan 2 öğretmen, “*Gereksiz ayrıntıları var, ders süresine uyumsuz, çocuğun aktif katılımına uygun konular içermiyor her zaman (K₇₃), Her şeyi sıralayıp şunu şöyle yap bunu böyle yap demesi yanlıştı çünkü her öğrenci her sınıf aynı değil. Bir sınıfta yaptığını diğer bir sınıfta başka şekilde uyguluyorsun. Bu yüzden kılavuz kitap gerekli değil (K₁₂₀)...*” ifadeleriyle kılavuz kitapların öğrenci farklılıklarını dikkate almadığını dolayısıyla kılavuz kitaplarına ders ortamında gereksiz olduğunu belirtmiştir.

3. Alt Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabında neler olmasını istediklerine yönelik görüşlerinden yararlanılmıştır. Bununla ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Kılavuz Kitaplarının İçeriği

Kılavuz kitaplarının içeriği	f	%
1. Kazanım listesi	183	91,5
2. Ders planı	180	90
3. Öğretim etkinlikleri	169	84,5
4. Ölçme- değerlendirme araçları	149	74,5
5. Yöntem-teknik bilgisi	136	68
6. Öğrenme öğretme yaklaşımları	100	50
7. Öğretim programının felsefesi ve genel amaçları	70	35
8. Dijital ortam uyumu	177	88,5
9. Akademik makalelere yönlendirme notları	2	1
10. Dil bilgisi konu anlatımı	2	1
11. Alternatif metinler	1	0,5

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerine göre kılavuz kitaplarda neler olması gerektiği 11 temada toplanmıştır. Öğretmenlerin 183’ü kazanım listesi, 180’i ders

planı, 177'si dijital ortam uyumu, 169'u öğretim etkinlikleri, 149'u ölçme-değerlendirme araçları, 136'sı yöntem-teknik bilgisi, 100'ü öğrenme öğretme yaklaşımları, 70'i öğretim programının felsefesi ve genel amaçları, 2'si akademik makalelere yönlendirme notları, 2'si dil bilgisi konu anlatımı, 1'i alternatif metinlerin kılavuz kitaplarda yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

4. Alt Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin ders planı hazırlama durumlarına ilişkin görüşlerinden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin ders planı hazırlama durumları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ders Planı Hazırlama Durumları

Ders planı hazırlama durumları	f	%
Evet	118	59
Hayır	82	41

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 118'i kılavuz kitapları olmadığından dolayı ders planı hazırladıklarını, 82'si ders planı hazırlamadan ders işlediklerini belirtmiştir.

Hazırlanan ders planlarının ders için verimli olup olmadığı üzerine öğretmenlerin görüşleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Ders Planının Verimliliği

Ders planının verimliliği	f	%
Kısmen	83	41,5
Evet	61	30,5
Hayır	56	28

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 83'ü ders planlarının kısmen etkili olduğunu, 61'i etkili olduğunu, 56'sı ders planlarının dersi olumlu etkilemediğini ifade etmiştir.

5. Alt Problem: Bu problemin çözümlenmesinde Türkçe öğretmenlerinin kılavuzu kitabı mı yoksa ders planını mı tercih ettikleri üzerine görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Kılavuz Kitapları ya da Ders Planı

Kılavuz kitapları ve ders planı	f	%
Kılavuz kitap	162	82,5
Ders Planı	21	10,5
Hem kılavuz kitap hem ders planı	17	7

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 162'si kılavuz, 21'i ders planı, 17'si hem kılavuz kitabın hem de ders planının olmasını tercih etmektedir.

Yukarıdaki soruya ilişkin öğretmenlerin verdiği cevapları anlamak için kılavuz kitap ya da ders planı tercih nedenleri analiz edilmiş ve Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Kılavuz Kitap ya da Ders Planı Tercih Nedenleri

Kılavuz kitap ya da ders planı tercih nedenleri	f	%
1. Kılavuz kitaplar öğretmenin iş yükünü azaltır.	171	85,5
2. Kılavuz kitaplar dersi daha iyi yapılandırmanı sağlıyor.	137	68,5
3. Kılavuz kitaplar dersin etkili işlenmesini sağlar.	88	44
4. Kılavuz kitaplar, öğretmenin öz güvenini artırıyor.	57	28,5
5. Ders planı hazırlama çabası öğretmeni derse hazırlar.	31	15,5
6. Ders planı öğretim sürecinde daha faydalıdır.	31	15,5
7. Kılavuz kitaplar yaratıcılığı sınırlandırıyor.	20	10
8. Ders planı hazırlamak çok uzun zaman almaktadır.	134	67
9. Ders planlarını hazırlamada öğretmenler yetersizlik hisseder.	20	10

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin 171'i kılavuz kitapların öğretmenin iş yükünü azalttığını, 137'si kılavuz kitapların dersi daha iyi yapılandrdığını, 134'ü ders planı hazırlamanın zaman aldığını, 88'i kılavuz kitapların dersin etkili işlenmesini sağladığını, 57'si kılavuz kitapların öğretmen öz güvenini artırdığını, 31'i ders planı hazırlama çabasının öğretmeni derse hazırladığını, 31'i ders planının öğretim sürecinde daha faydalı olduğunu, 20'si kılavuz kitapların yaratıcılığı sınırlandrdığını ve 20'si ders planı hazırlamada yetersiz olduklarını ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Eğitimi gelişigüzel yaşantılardan ayırarak onu bilimsel bir faaliyet alanına yönelten süreçlerin planlı eğitim-öğretim etkinlikleri olduğu söylenebilir. Türkçe dersinin odaklanmış olduğu dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi öğrenme alanlarının karmaşıklığı ve önemi dikkate alındığında bu becerilerin bir ders etrafında bütünleşik bir şekilde ele alınmasının ancak planlı ve programlı bir yaklaşımla mümkün olabileceği söylenebilir. Türkçe öğretmenlerinin dersi planlama sürecinde neyi tercih ettikleri ve bu süreçte ne istediklerini belirlemek Türkçe dersi kazanımlarının başarılı bir şekilde aktarılmasında önemlidir. Bu amaçla yapılan araştırmanın bulguları incelendiğinde, Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğu kılavuz kitaplarından etkin şekilde yararlanmaktadır. İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcı öğretmenlerin birçoğu kılavuz kitaplarının öğrenme-öğretme süreçlerinde kullanımının gerekli olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çok büyük bir oranı öğretmen kılavuz kitaplarını Türkçe dersinin öğretiminde gerekli olarak görmüş ve derslerinde öğretmen kılavuz kitaplarından etkin bir şekilde yararlandığını ifade etmiştir.

Katılımcı öğretmenler kılavuz kitabın; dersi planlamayı kolaylaştırdığı, iş yükünü azalttığı, öğretimde birlik sağladığı, yardımcı bir kaynak olduğu, zamandan tasarruf sağladığı, program ve kazanımlar arasında ilişki kurduğu, alternatif öğretim etkinlikleri sunduğu, öğretmene kendini güvende hissettirdiği gibi olumlu; hazırcılığa alıştırdığı ve öğretmeni sınırladığı gibi az sayıda olumsuz görüş belirtmişlerdir. Araştırmada elde edilen bulguların, benzer çalışma sonuçlarıyla tutarlı olduğu söylenebilir (Bıçak ve Alver, 2018; Göçer ve Aktürk, 2015; Süğümlü, Mutlu ve Çinpolat, 2019; Yurtbakan ve Özsevgeç, 2019). Daha önceki çalışmalarda yer alan Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarına ilişkin olumsuz değerlendirmeler incelendiğinde görüşlerin dil bilgisi öğrenme alanına ilişkin olduğu söylenebilir (Bağcı, 2010, Göçer ve Sayın, 2014).

Kılavuz kitaplar uygulamadayken yapılan çalışmalarda (Göçer, 2011; Yurtbakan ve Özsevgeç, 2019) öğretmenlerin kılavuz kitaplara dönük daha fazla olumsuz düşünceler belirtmesi de anlaşılabilir bir durumdur. Bir olgunun varlığındaki düşüncelerle yokluğundaki düşünceler arasında önemli farklılıklar olabilir. Bu çalışma kılavuz kitabın uygulamadan kaldırılmasının ardından yaklaşık iki yıl sonra gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin kılavuz kitapların öğretimsel gereklilik ve etkililiğine ilişkin, kılavuz kitapların varlığında ve yokluğundaki durumları karşılaştırarak deneyim odaklı değerlendirmelerde bulunması daha net görünümeler ortaya koyabilir. Bu açıdan katılımcı öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun öğretmen kılavuz kitaplarının gerekliliğine ve etkililiğine ilişkin olumlu görüş belirtmesi öğretmenlerin deneyimsel süreçleriyle açıklanabilir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri kılavuz kitapta; kazanım listesi, ders planı, dijital ortam uyumu, öğretim etkinlikleri, ölçme-değerlendirme araçları, yön-

tem- teknik bilgisi, öğrenme öğretme yaklaşımları, öğretim programının felsefesi ve genel amaçları, akademik makalelere yönlendirme notları, dil bilgisi konu anlatımı ve alternatif metinlerin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu beklentileri MEB'in (2012, madde 10) hazırlamış olduğu "Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği"nde yer alan ifadelerle örtüşmektedir. Bu bulgular bize gösteriyor ki Türkçe öğretmenleri, hazırlanacak Türkçe öğretim programlarında ya da bunun bir açıklayıcısı olan öğretmen kılavuz kitaplarında hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme odaklı bilgi ve etkinliğe ihtiyaç duymaktadır. Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçları konusundaki beklentileri Karatay ve Dilekçi'nin (2019) araştırmasındaki belirlemelerle örtüşmektedir. Karatay ve Dilekçi (2019); araştırmalarında öğretmenlerin dört dil becerisinin tam anlamıyla ölçülemediği, bazı becerilerin ihmal edildiğini belirlemiştir. Bunun nedenini öğretmenler, ölçme ve değerlendirme yeterliklerinin iyi olmamasına bağlamışlardır. Öğretmenlerin bu yetersizliklerini ve eksikliklerini gidermek için kılavuz kitaplarda alternatif ölçme araçlarının konması öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini kolaylaştırabilir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin çoğu kılavuz kitapları olmadığından dolayı ders planı hazırladıklarını, bir kısmı ise ders planı hazırlamadan ders işlediklerini belirtmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin bir kısmı ders planlarının etkili olduğunu, diğer bir kısmı ise ders planlarının ders işleme sürecinde etkili olmadığını ifade etmiştir. Bulgular birlikte değerlendirildiğinde; ders planı hazırlama konusunda katılımcı öğretmenlerin önemli bir bölümünün ders planı yapmadığı, yapanların ise istenen düzeyde ders planından yararlanmadığı söylenebilir. 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren tüm derslerde olduğu gibi Türkçe derslerinde de öğretmen kılavuz kitabı kullanımdan kaldırılmıştır. İlgili yönergede (MEB, 6. Madde, 2003) yer alan "Eğitim-öğretim kurumlarında eğitim etkinliklerine ve derslere hazırlıklı girmek yasal yönden zorunlu, eğitsel yönden gereklidir. Eğitim ve öğretim planlı, programlı olarak yapılan geliştirici bir çalışmadır. Eğitim-öğretimin etkin, verimli olabilmesi planlamaya gereken önemin verilmesi ve öğretmenlerin sınıflarına hazırlıklı girmeleri ile olanaklıdır." ifadesi uyarınca tüm öğretmenlerin gerçekleştirmiş oldukları eğitim- öğretim faaliyetlerinde plan yapmaları gerekmektedir. Ancak katılımcı öğretmenlerin azımsanmayacak bir kısmı plan yapmamakta, yapanlar ise yaptıkları planların çok yararlı olmadığını ifade etmektedir. Bu görüşün altında iki nedenin yatmış olabileceği öngörülebilir. Birinci neden olarak, görece uzun zamandır öğretmen kılavuz kitaplarının varlığına alışan öğretmenlerin ders planı hazırlamaya isteksiz oldukları düşünülebilir. İkinci bir neden olarak da eğitim-öğretim faaliyetlerinde ders planının yasal bir zorunluluk olduğunun bilgisine sahip olmayabilirler. Her iki durumda da öğretmenlerin bu konuda bir rehberliğe ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Her ne kadar ders planlarına ilişkin bir yönerge yürürlükte olsa da bunun öğretmenlere hatırlatılması ve ders planı uygulamalarının bilimsel yollarla geliştirildiğinin denetlenmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Aksi hâlde birkaç kişi tarafından hazırlanan günlük planların değişiklik yapılmaksızın öğretmenler arasında paylaşılması ve derslerde kullanılması olası gözükmemektedir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin birçoğu Türkçe dersinin daha verimli geçmesi için kılavuz kitabı; bir kısmı ders planını; çok az bir kısmı da hem kılavuz kitabı hem de ders planını tercih etmektedir. Bulgular birlikte değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun öğretmen kılavuz kitaplarını dersin verimli geçmesi için yol gösterici bir kaynak olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin önemli bir çoğunluğunun kılavuz kitapları, ders planına göre tercih etmelerinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir: Kılavuz kitapların öğretmenin iş yükünü azaltması, kılavuz kitapların dersi daha iyi yapılandırması, ders planı hazırlamanın zaman alması, ders planlarını hazırlamada yetersiz olmaları, kılavuz kitapların dersin etkili işlenmesini sağlaması, kılavuz kitapların öğretmeni rahat hissettirmesi ve öz güvenlerini arttırması. Alanyazın incelendiğinde özellikle Türkçe derslerinde öğretmenlerin kılavuz kitaplara ihtiyaç duyduğu söylenebilir (Kılıç, 2009; Aşıcı, Baysal ve Şahenk, 2014; Yurtbakan ve Özsevgeç, 2019). Ertürk (2013) ve Sönmez'e (1985) göre hazırlanan eğitim programlarının öğretmenler tarafından daha iyi anlaşılması için öğretmen kılavuz kitaplarına ihtiyaç vardır. Bu belirlemelerden hareketle kılavuz kitaplarla donatılmış ve uzman yardımıyla desteklenen öğretmenlerin başarı şansının artacağı söylenebilir.

OECD ülkeleri arasında ortaokul öğretmenlerinin yaş ortalaması 44'tür. Türkiye'de ise öğretmenlerin yaş ortalaması 35,5'tir. Öyle ki Türkiye'de her dört öğretmenden biri 30 yaş ve altındadır. Bu oranlarla Türkiye, üyesi olduğu OECD ülkelerinin arasında en genç yaş ortalamasına sahip olan ülkedir (TEDMEM, 2019). Bu oranların ortaokul Türkçe öğretmenlerinin yaş profilleriyle de benzerlik göstereceği düşünülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin mesleki profillerine ilişkin yapılan bu değerlendirmeler sonucunda, Türkçe öğretmenlerinin yönlendirici ve açıklayıcı kılavuzlara ya da planlara ihtiyaç duyabileceği söylenebilir. Oliva ve Gordon'a (2018) göre mesleğe yeni başlayan öğretmenler için daha ayrıntılı ve eksiksiz ders planlarının yapılması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda, Türkçe öğretmeni adaylarının planlama, uygulama ve değerlendirme alanlarındaki yeterlik algılarının istenen düzeyde olmadığı (Coşkun, Gelen ve Öztürk, 2009), Türkçe öğretmenlerinin öğretim stratejileri yeterliliklerine ilişkin inançlarının orta düzeyde olduğu (Saracaloğlu, Karasakaloğlu ve Gencel, 2010) ifade edilmiştir. Ayrıca Türkçe öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde yaşanan sıkıntılara ilişkin alanyazında önemli tespitlerin olduğu söylenebilir (Durukan ve Maden, 2011; Özkan ve Şahbaz, 2011). Türkçe öğretmenlerinin almış oldukları lisans eğitiminde dil sanatları olarak ifade edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğretimine dönük eksikliklerinin olabileceğinden ve başka branşlardan öğretmenlerin alan değişikliğiyle Türkçe öğretmeni olarak görev yapmalarından dolayı Türkçe dersinin uygulama sürecinin nasıl planlanacağına yönelik rehber kitaplara ihtiyaç duyulabilir. Bunlara ek olarak Türkçe öğretmenlerinin beceri alanları öğretimi, etkinlik uygulamaları, materyal kullanımı ve somut öğretimsel uygulama süreçlerine dönük kaynak sıkıntısı yaşadıkları ifade edilebilir (Susar Kırmızı ve Akkaya, 2009; Yanbıyık ve Yılmaz, 2016).

Alanyazın ve mevcut araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde öğretmen kılavuz kitaplarının öğretim programının hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarına çeşitli açılardan katkı sağladığı söylenebilir. Öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırıldığı bir ortamda ana dil eğitimine rehberlik yapacak, programın arzulanı bilgi, beceri ve yetkinliklere ulaşmada öğretmene yol gösterecek kılavuz kaynak sıkıntısı olduğu önemli bir gerçekliktir. Ayrıca mevcut uygulamanın devam etmesi hâlinde Türkçe öğretmenlerinin etkin ders planları hazırlama ve uygulamalarına dönük rehberlik, hizmet içi eğitim ve denetim faaliyetlerine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- AKTAN, S. (2015). "Bir Öncü ve Eseri: Planlı Eğitim ve Değerlendirme-Türkiye'de Bilimsel-Teknik Program Geliştirme Paradigmasının Doğuşu", *Turkish Studies*, 10 (11), ss.39-56.
- AŞICI, M., BAYSAL, Z. ve ŞAHENK ERKAN, S. S. (2014). "PISA Sınavı Okuma Okuryazarlığı Öğretmen Kılavuzu Önerisi", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), ss.321-332.
- AYVACI, H. Ş. ve ER-NAS, S. (2009). "Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Yapılandırıcı Kurama Göre Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi", *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitim Dergisi*, 3(2), ss.212-225.
- BAĞCI, Ayşe Burcu (2010). İlköğretim Türkçe Dersi 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabının Türkçe Dersi Öğretim Programı Dil Bilgisi Alanı Açısından İncelenmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon.
- BAŞ, B., TURHAN, O. ve KARACA, F. (2017). "Türkçe Öğretiminde Etkinlik Stratejisi Geliştirmeye Yönelik Bir Durum Tespiti: 5. Sınıf Türkçe Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Örneği", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5 (4), ss.717-746.
- COŞKUN, E., GELEN, İ. ve ÖZTÜRK, E. (2009). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öğretimi Planlama, Uygulama ve Değerlendirme Yeterlik Algıları", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), 123-136.
- CRESWELL J. W. & CRESWELL J. D. (2018). *Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. (Fifth Edition). Los Angeles: SAGE Publications.
- DEMİREL, Özcan (2007). *Eğitimde Program Geliştirme*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- DEMİREL, Özcan (2010). *Öğretim İlke ve Yöntemleri: Öğretme Sanatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- DURUKAN, E. ve MADEN S. (2011). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Öğretmenliği Lisans Programına Yönelik Görüşleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19, (2), 555-566.
- ERTÜRK, Selahattin (2013). *Eğitimde Program Geliştirme*, Edge Akademi, Ankara.
- GENÇ, S. Z., GÜNER, F. ve GÜNER, A. S. (2014). "İlk/Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretmen Kılavuz Kitaplarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), ss.79-108.

- GILLHAM, Bill (2000). *Case Study Research Methods*, London: Continuum House.
- GÖÇER, Ali (2011). "İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İşlevselliğinin Belirlenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, ss.154-164.
- GÖÇER, A. ve AKTÜRK, Y. (2015). "İlk ve Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretmen Kılavuz Kitabına Yönelik Algıları: Metafor Analizi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, ss.186-199.
- GÖÇER, A. ve SAYIN, H. (2014). "6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Kılavuz Kitaplarındaki Metinlerin Dil Bilgisi Öğretimindeki Yeterliliği ve Kullanım Durumlarının İncelenmesi", *Journal of European Education*, 4(2), ss.11-28.
- HEMMİ, K., KRZYWACKI, H. ve KOLJONEN, T. (2018). Investigating Finnish teacher guides as a resource for mathematics teaching. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(6), 911-928.
- KARASAR, Niyazi (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KARATAY, H., DİLEKÇİ, A. (2019). "Türkçe Öğretmenlerinin Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme Yeterlikleri", *Millî Eğitim Dergisi*, 48 (1), ss. 685-716.
- KILIÇ, A. (2009). "İlköğretim Birinci Kademe Derslerinde Öğretmen Kılavuzuna Duyulan İhtiyaç ve İçeriği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), ss.295-309.
- KILIÇ, L. K., BAKI, Y. ve BAYRAM, B. (2014). "Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Etkinliklerin Çoklu Zekâ Kuramı ile Örtüşme Düzeyi", *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), ss.72-89.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (2003). Eğitim ve öğretim çalışmalarının planlı olarak yürütülmesine ilişkin yönerge, *Tebliğler Dergisi*, Ağustos 2003, 66(2551). Ankara, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (2006). İlköğretim Okulları Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (2018). 2023 Eğitim Vizyonu, Millî Eğitim Bakanlığı, Erişim adresi: http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar) Ankara, MEB. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>.
- MERRIAM, S. B. (1990). *Case Study Research In Education*, Jossey-Bass, San Francisco.
- MILES, B. M. ve HUBERMAN, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*, (2nd ed.), Sage Publisher, London.
- OLIVA P. F. ve GORDON, W. R. (2018). *Program Geliştirme*, K. Gündoğdu (Çev. Edit.), Pegem, Ankara.
- ÖZKAN, B. ve ŞAHBAZ, N. (2011). "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Alan Derslerinin İşlevselliğine Yönelik Görüşleri", *Sakarya University Journal of Education*, 1 (1), 32-43.

Türkçe Öğretiminde Bir İhtiyaç Olarak Kılavuz Kitaplar ve Ders Planı

- RESMÎ GAZETE (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm>.
- RİPLEY, A. (2013). *The smartest kids in the world: And how they got that way*. Simon and Sc-huster.
- SARACALOĞLU, A. S., KARASAKALOĞLU, N. ve Gencil, İ. E. (2010). "Türkçe Öğretmenleri-nin Özyeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 265-283.
- SÖNMEZ, V. (1985). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SUSAR KIRMIZI, F. ve AKKAYA, N. (2009). "Türkçe Öğretimi Programında Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (1) 25, 42-54.
- SÜĞÜMLÜ, Ü., MUTLU, H. H. ve ÇİNPOLAT, E. (2019). "Ortaokul Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Kullanılması ve Kullanılmamasına İlişkin Bir Durum Çalışması", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (4), 1667-1681.
- TEDMEM, (2019). "TALIS 2018 Sonuçları ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler", *Türk Eğitim Derneği Yayınları*, Ankara.
- TYLER, R. W. (2014). *Eğitim Programlarının ve Öğretimin Temel İlkeleri*, Pegem Akademi, An-kara.
- VYGOTSKY, L. S. (2018). *Dil ve Düşünce*. B. Erdoğan (Çev). Roza Yayınevi, İstanbul.
- YANBIYIK, S. ve YILMAZ, F. (2016). "Literatür Temelli Bir Araştırma: Türkçe Öğretiminin Sorun-ları", *Journal of Research in Education and Society*, 3 (1), 60-75.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayın-cılık, Ankara.
- YURTBAKAN, E. ve ÖZSEVGECİ, L. C. (2019). "Kılavuz Kitapların Gerekliği Hakkında Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri", *Millî Eğitim Dergisi*, 48 (222), ss. 127-147.